ior witz, Judah b.
Mordecai

Horwitz, Judah ben Mordecai,
Sēfer "Sēd hammuz'alōt"
Bagdad, 1892.

ספר

צל המעלות

כולל הני מלי מעלייתא

דאיתאמרו מפום ממלל רברבן אריה דבי עילאי ה"ר המליץ כמוהר"ר יהודה ליב בהר"ב מו"ה מרדכי הלוי זללה"ה, בשפה ברורה, ובנעימה טהורה, בלשון מליצה ובדרך קצרה, אשר מהם ילמוד האדם ללכת בדרך ישרה, זכה וברה, למצוא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם:

פה **בגדאד** יע"א

שנת **תרנ"ב** ליצירה

בדפוס החדש של הה' הדנ"ל

שלמה בכור חוצין ס"ט

במחלת אל תוראת נו' שבעין

דבר אל הקוראים מאת המו"ל

הספר היקר קטן הכמות ורב האיכות הנקוב בשם **צל המעלות** אשר אנכי נותן לפניכם. נדפס מזה כמאה שנים בעיר **פראג** יע"א. והנה בעתה הוא **יקר במציאות**. כי אנכי מעודי לא מצאתי ראיתי לבד מזה אשר העתקתי ממנו. ורבים וכן שלמים ומתאוים **להסתופף בצלו ולטעום מנופת צופיו**. אי לזאת התעוררתי להדפיסו מחדש בבית **דפוסי אשר הקימותי לי** פה **בגדאד ברשיון ממשלתנו הרוממה ושארית** ישראל לא יעשו עולה ח"ו להשיג את גבולי. וברכות הר גריזים יחולו על ראשם. הבא על החתום פה **בגדאד יע"א בש"א לחו' כסליו תר"נב**

שלמה בכור
חוצין ס"ט

הקדמת המחבר

אספתי וקבצתי ולקטתי יגעתי ומצאתי את שאהבה נפשי והוא יקר מאד באשר שכל אחד ואחד יוכל לימצוא בצלו מכמה אזהרות להרחיק מבני אדם שאינם הגונים ולקרב לישרים ולחכמים ולצדיקים ובכמה מקומות תמצא מוסר גדול ותועלת רב ויצנתי הספר הלז על שם מעלות לזכות האדם בשלימות. ובכן אל תחוסו על כספיכם בזכות זה יזכו לרום המעלות מאת הבורא יתעלה אכי"ר:

אנטבע מ׳גב רכ׳צתגאמא נו׳ ארבע מאיא ותמאנייא
ותלאתון מן נצארת ﭏ מצארף ﭏ גלילא

אות א׳

א **אין** לך שלם שאין שלם ממנו. ואין חסר שאין ר
ממנו. כי הבחירה ינטה קו לשמאלו ולימינו:

ב **אין** שלם שאין חסרון בעיניו. אך המשכיל מכיר את
חסרונו. בין מעלה יתרונו. והכסיל מגלה את קלונו
בין זדונו:

גימל **אין** חסרון באדם מגונה יותר מגיאותו. כי בה מגלה את
מהתלת סכלותו. ויודע לכל את נבלותו ושפלותו:

דלת **אהבת** סכלים הארורים. אל איש מרבה דברים. לא
כן לכו כל הגברים. והמלא היתירים חסרים:

ה **אל** תעסוק את רעיוניך בדברים גבוהים ורמים. כי כן
נשפט האיש לדעת מעלתו בין הכסילים והחכמים.
ואם לא תדע אז יחשבוך לאיש מרמה ודמים:

ואו **אל** תהיה ממתכחשי הדעה. אחרי כי באו ימי הרעה.
והמלפס לשוב בשכת המאה. אין זה כי אם חסר דיעה:

זין **אמתות** הלמודיות לדעת גם את החכמה. ולא להתגדל
בה באלכפי רמה. כי השחית את החכמה לזימה:

ח **אין** זה מחוק החכמה לעמוד על מדרגה אחת. אך יקנה את
השלמות אחת לאחת. כי אם לא יקים בשבע יפול באחת:

ט **אם** תאהב את לשון הזהב. כי תקנה גם את העבדים.
הנה לשון החכמים ממנו טוב. כי תקנה גם את
הנכבדים:

יוד **אם** תבקש מהתבל. כלה והבל. ואף תקבר גם
בכבל. דע כי הנה הכל הבל:

יא **אם** לנפשך שמת דעה. אל תעשה לשום אדם רעה.
כי אין לך אדם שאין לו שעה:

יב **אם** תכנע למי שתלעיך תהיה חבירו. ואם לא תלעך
ותכנע תהיה גבירו:

יג **אשה** רעה חמת נחש נושכת. אך בעץ הדעת לדרך

הטוב היא כמשכת :

יד **אשה** טובה . מעלתה קרובה . למאורי השמים . ומי אשר חנן אלהים אותו ואת האשה רואה חיים :

טו **אהבת** הכסילים . בושה ושנאה . ואהבת המשכילים . חמלה וחנינה :

טז **אין** לך מום רע ומגונה יותר מהסכלות . כי הסכל בכל אבריו מורה את הסכלות :

יז **אין** כבוד אל הכסילים . כי אם קלון המשכילים . ואין מנוחה אל המשכילים . כ"א בהעדר הכסילים :

יח **אין** לך מכאובות כאנשי חובות . ומהם רעה . חסר דעה . וקשה מכולם אשה רעה :

יט **אם** תבקש בעוה"ז לדעת את האמת . לא תמצאה הכל בשלימות . כי אם שתי ימות :

כ **איזהו** עשיר . מי שיש לו יכולת על ממונו ביושר :

כא **איזהו** חכם ושר . מי שהוא בעל מוסר :

כב **איזהו** גבור מלחמה . מי שלא יקח מחמדת העולם הזה מאומה :

כג **איזהו** עני ורש . מי שהוא מהחכמה מובדל ומופרש :

כד **ואיזהו** סכל . מי שהוא לחמדת העולם הזה מייחל . ומי המה החלושים . ההולכים אחר תאות נשים .

כה **אם** תרצה לדעת מה יהיה אחרי מותך . הבט אחרי מעשיך ואחרי זולתך :

כו **אל** ישמח האדם בטובת הזמן . ואל ידאג על הרעת המזומן . כי שניהם תחת השמש הם וכמם כמן :

כז **אל** תהיו כעננים המקדירים את הלל והחמה . ולא תאפילו בדבריכם את המעשה עם החכמה :

כח **אין** טובה וחסד ונדבה . כגמול הבא אחרי העלב והלעג רבה :

כט **אל** תגנה מעשה הקלים אם טוב וישר יעשו . ולא תבזים

מעשה הגדולים אם בחרפה את פניהם נכו :

ל **אין** טוב בעולם . כי אם להיות מלך או שוטה וכסלם. כי המלך ממלא רצונו במתאוהו . והשוטה אינו נרגש בחולאו :

לא **אהבת** הבל האהובה . כיונק משדי אשה העקרה . או כשותה ממים המלוחים ימות בנפש מרה :

לב **אל** תאמינו באיש המלובש כשיהו באדרת . ותהיה תעמוד הבהרת :

לג **אחי** השמר מאהבת האדם ומרעיו . כי לפי הזמן ירבו אוהביו ומיודעיו . רגע יפגע בך פגע והמה פיצה למקראיו :

לד **אין** להדלגה יתרון . כ״א כעס וחרון :

לה **אין** לך צער גדול בעולם . זולת חברת המשכילים . עם הכסילים :

לו **אין** זה גבור השולט בחייו . אך גבור הוא מי שיקר החיים בעיניו . ויבזהו לכבוד אהבת רעיו ומיודעיו :

לז **אין** זה נדיב מי שיתן לדקה להבזות את הממון בעיניו אך נדיב הוא מי שיקר הממון לפניו . ויהיו העניים כבניו

לח **אין** לך שמחה גדולה יותר מההתרות הספקות . ובחיי האנושי גדלה השמחה בהסתפקות :

לט **אין** בעה״ז מועיל כחכמה . כ״א תבקש להשיג בה כבוד השיגנו עמה . ואם תבקש לך מנוחה על א׳ כמה וכמ׳

מ **אין** לך בכאה גדולה יותר מבכאת הדתות אלל המון הסכלים . אך משכילי טעמים והגדולים . נפלאה אהבתם יחליו כשו מקנה אחת עולים :

מא **אם** רצונך לשבח אחרים כמוהם תן . השבח לשאים :

מב **אם** רצונך לגנות את מעשה זולתך . ראה גם את מומי מעשך . והמלאם אתך :

מג **אין** בכל השבויים יותר רע מדלת הסכלים . כי מהמוני

כל המזלות מתגלגלים . ויוצא המזלות כשהתום
באמונת האוילים :

מד **אך** יחשוב האדם שבמושכלו הראשון הצליח והשכיל
ועשה תנובת פרי . כי פעמים רבים האדם מקבל
נחת ממה שכבר השכיל ועשה תנובת כלי :

מה **אל** מי מערי המקלט תרוץ . אם ידיך . שפכו את דמיך.
ומי הוא הקרוב מגואלי דמיך . אם לא חמלת על
עצמך ודמך מיד מי תדרוש אם את נפשך נתתה כספך

מו **אך** היתרה מסכימים כל החכמים לטובה. כי להם מכלול
מופלא ודרך היתר קרובה. לכן הפול בניהם החכמות
רבה . כי החכמה ביחודה אחת ולא תתחלק להרבה:

מז **אם** החכמה היא האם והאמת בעלה . אז יולדו
נכבדים ובני מעלה . וכאשר יבעל הבליעל את
החכמה יולדו את בני עולה :

מח **אדם** ראה ראשיתך . היא אחריתך . ומיום בראתך .
התחיל מיתתך :

מט **אדם** בחון כח את המגדל בתוך העיר. והגדל ירחקך ולא
כפשך תאיר. ראה השעה מכה לפניך בפעמון אותך
להעיר. וכי היא המקוננת על העת שעוברת
אותך להזכיר :

נ **אדם** דע שהתבל עם כל הנבראים . כמה במהומה
מחוברים. כלים אי בעל החברים . אך זה משמיע
תרועה וזה שברים. וכאשר יקבץ ה' את המפוזרים
ויבואו הנדברים על ההרים. אז יהיו גם הזרים יקרים:

נא **בבל** עם דוד דרכך בשקלה הישרה . אם תצליח אז
תשכיל ותעלה הסרה . ואם מקרי הזמן יפגעו
בך הכלל מאס מהרה :

נב **בבל** עת המשוך אחרי הבל המולדות ולא אחר בעלי
רוע מערכת. כי המערכת מושך את עצמו ולאחר

עונו ולא כן אנשי השלמות . ואף כי היה תבואי עם
רעה הזמן יתנהג בכבודו ויצא את הזוב לרווחת

נג **בני** שמור את רגלך מבית רעיך אם טובים הם ואם רעים.
כי רוב בני הבלי הנז מתפרדים. ואם תבקש להתהלך
את החכמים לא תמלא רעים. כי אם גאים :

נד **בני** אם תגלה במערכת קדורה הביע מאהלך והמלט
הסרה . כי הגלגל חוזר פעמים באה בארוכה
ופעמים באה בקצרה :

נה **בני** ההתבוננות רבו כמו רבו בלב כל איש שכל ומשכיל.
כי כל איש את רוחו שוקל במשקל . ולו יתגלו
מחשבות כל איש ותחבולותיו אז הכול השכול :

נו **בני** אף כי לחנך תלמיד תרמה . שמור את לבבך מן
הזימה . כי כן דרכי החכמה . שהלמדים טובים מן
אדמה . והפרי טובה מהקליפה העצומה :

נז **בני** השמר מאיש מלובש במקום המושכלת . והתתיו
עמד הקללות . כי זה נדמה לאשה יפה ושיא
קטלנית וגם עקרה ומשכלת :

נח **בני** כבד לכל איש בין סכל רע ובין משכיל טוב. להסכל
למען לא יגנך ורעה איך לא יחשוב · ולהמשכיל
למען תלמד ממנו דעת הכי הוא כאחיטוב :

נט **בעת** מבחן העליון. ימלא החכם פדיון . אך הסכל
ימלא בזיון · בעת הנסיון :

ס **ברבות** הכסילים. ירבו המכשולים. וברבות המשכילים
ירבו האותות הגדולים :

סא **בלי** דעת ב' תאחבוני . פן בלי תשכיל תשכחוני :

סב **בהטיב** לך הזמן . אז תמלא כל איש ריע ונאמן. ואם
המקרה לך מזומן . כלם לך כלרעת נעמן :

סג **בן** אדם רודף . בתוך הגלגל הנרדף . ואם יעמד הגלגל
הרי סוף הנקודה בתוך העגול . ז'יעיד עליך הגל.

סד **בני** האדם בחייהם ישנים הם בתנועתם. אך במותם יקיצו הם משנתם:

סה **בין** את שפלותך. ותקוה אחרי מעלת זולתך. ותתקן את מעשך. לך ולנפשך:

סו **במעלת** הממון אין יתרון. אך בהצדקו הוא באמת חסרון:

סז **בהבחירה** יוכל האדם מטבע הב״ח הקטנים והגדולים ומהשכלים הנבדלים. והממוזג. משניהם. יבחר את הישרה מהם. ובזאת היורדים עולים:

סח **בהדיבור** נבדל האדם מכל ב״ח כשהוא בהשכל ודעת ומבני שפה וחכמה השתיקה לחסרי דעת. וכמדבר הסכל אזי טוב ממנו החמור במדעת

סט **בין** הכסילים וטבע האוילים. לא תמצא הסכמה ביניהם לא מהם ולא מהמוניהם. ואלו יסכימו כל הכסילים לדבר אחת. אזי יפול העולם בפחת:

ע **בחנו** נא את הטיף מתק נגונו. קינת מאמרו ויגונו: והלא כל עוף יער. שורה בלא צער:

עא **בני** ברח לך מחברת הכסילים. כי תקנה מדות פחותים ושפלים. ואם תתחבר אל האוילים. פן יהא אויבך פלילים:

עב **בהכניעך** את הגאוה והתאוה. אז תהיה הענוה נאוה:

עג **בני** זכור נא את יום הקפדה ותלבש חרדה. כ״א שכחת תשכח את יום הפרידה. אז בוא הרעדה. תלבש חרטה

עד **בני** למה זה תחמול על לחמך. ולא תחמול על עצמך ואיך אבטח בך כ״א אכזר על חיותך. איך תרחם את זולתך:

עה **בבוא** השכל לנקי לבב וכפים. כדמה לטל השמים. הבא על ארץ הזרוע כנחלי מים:

עו **בנך** היקר בהשכל ודעת. ובעת שהמוסר אל לבו נוגעת

אז הנפש נכנעת :

ז **גדלו** השכנים לאשמת הבקר ורע תמכו החנופה . וכל המתהלך בה אין למכתו תרופה :

עח **גרוע** החונף מכל העבירות כי לכל העבירות יש תשובה להשיב . אבל החונף אין לו פה להשיב :

עט **גברו** בעילם התחבולות . עד שכל הבתולות . נעשו בעולות א"כ איפו בני כל הפעולות הנבלות . המה פסולות :

פ **גדולה** שבתכחית לבקר את קברי המתים . ומוסר יש בנסיונות ובתהפוכות העתים :

פא **גם** ש המשכיל נשבר לבו . בהבקרו את פני נדינו . לא נשאר עוד רוח בו :

פב **גם** השמר מהחכמה . לבל תעקבך בערמה . כי אם יגבור עליך המרמה . אז האדם נמשל כבהמה :

פג **גדולה** היא התאוה . מגברת על הגאוה . כי התואב מכניע את גאותו והולך בילרו אחרי תועבתו ,

פד **גדולה** האהבה שמקרבת את הרחוקים , אך השכל ממלא את הרקים ומשלח את המלאים והחוקים ולא כן המשכיל שומר באהבתו את החוקים , עם הטובים להקים :

פה **גדול** היא מי שעונותיו ספורים. כי המלך יחוס יותר על הקרובי' והיקרים מאשר יחשוב הקלים ועל הזרים :

פו **גל** עיניך וראה את עלמותך כגל . ותראה כלימתך וחרפתך תגל . ומלבד מה שחוזר הגלגל . הנה המלבה והנה הגל :

פז **גם** הסיר מלבשי חסר דעת . יותר מהנגע לרעת . כי אחרי הנגע יכולת להטהרה . ומה תעשה לדיעה החסרה :

פח **גם** הבני מעלה והשרים . המה על פי רוב בחכמה זרים . כי יותר בלא הכסף מתפארים . ומה שיכספו אל

חכמת היקרים .

כט **דורש** החכמה . בלי מום תמימה . הוא אשר ישכון עמה
כי כל זר וטמא . לא יקרב אל החכמה רמה :

ל **דע** שהעה"ז והעה"ב כשתי נשים הא' שנואה וא' אהובה
הכסילים בוחרים העה"ז לאהובה . ומואסים בעוה"ב :

לא **דאגה** וכעס המה משביתים את החכמה והזכרון
כמים ורוח המכבים לאור נר וישאר האיש בחושך ועורון

לב **דאגה** היא מקור העצלות . ויסוד הדלות . או היא
משרשי הסכלות , ומפרי הדלות :

לג **דאגה** ורעב מכריחים את הטבע שלא כרצונו , אך האדם
באהבת אל יבטח בהבטחו בקונו , ויומתק
כל מר בגרונו :

לד **דעות** הסכים ברבות השנים קבלו המעלה , כי החכמה
ממקומה גלה , ולעת זקנתה הולידה את פל"ג
עם בת מטר"ד אחותו הגדולה :

לה **הוה** ברך נחך כמעיין אשר כל שותה ישמח במימיו , וכן
תהיה בקהל שיטף הנונית את רוחליו , בקולך ימיו :

לו **החושים** המה מפרי הנפש והחיים , ובהעדרם כדמה
האיש לבאר אשר אין בה מים , ובהפרד
החכמה , על אחת כמה וכמה

לז **הגבור** הוא הלוחם והחכמה מגינו . ואם הגבורה
הנדכה החכמה חכנו . או אם הגבורה הקשה
והחכמה כחלים בקרבו :

לח **החכמה** והטבע המה בנות אב אחת . והמתהלך
באחת . מעותד ליפול בשחת . כי הטבע תועבת
בלי חכמה . והחכמה בלי טבע גם היא זימה :

לט **האדם** הוא אבי כל הפעולות . והחכמה אמותם . כאו
האב הוליד באדמה הרבה בנים ושבו לא לאמותם

מ **החכם** מגלה את חכמתו כירח פעמים מכוסה ופעמים

מגולה. כ"א יהל בכל עת באור חכמתו הגדולה
אז יברחו לפניו האנשים כאשר יברחו העטלף
מאור השמש ואז ילך בגולה:

קא המוצלחים הנה אנשי השם ולא אנשי שם המוצלחים.
כי הכוכבים בלא השכל מבורכים.
והכוכבים בלא החכמה נאלחים:

קב היודע להבין את מפעליו. במבחר מעם עניו: הוא
החכם אשר אין כמוהו. כי ימתיק כל מר וכל
נפשה יתקן במעשהו:

קג היודע את שבילי החכמה ואינו מתהלך בם הוא באמת
כציור אשר האומן רקמו. והנראה לעינים כאיש
חי רב פעלים ואין רוח חיים בקרבמו:

קד האמת נזרקת בכל עת עם כליליה תוך עמקי החושך
והאפלה. והחכמה היא האור המאיר את כל
מאפל באורה הגדולה. והצדק מחזיק את אורח
בדרך סלולה וישרה. אך כולם לא יועילו ולא
יצליחו אם לא יהיה במעשים טובים ובפועל יקרה:

קה הפועל ישר מחכים כל סכל. ומדריך כל עקש. ומלבן
כתם. ומלבש כל ערום. ומשביע כל רעב. ומרוה
כל צמא. ומיפה כל גיעול. ומישר כל עקוש.
ומחדש כל זוקן. והכל בא מהחכמה היקרה ·
עם הטבע הישרה.

קו החכמה בלי מרמה. היא לעיני הכסילים ערומה. אך
לעיני המשכילים החכמה תמימה. בלי מרמה:

קז הלומד חכמה במעט השנים. יקנה השלמות כאיש זקן
אורך ימים. יקנה בלימודו את חכמות אלף דור
וחכמי קדמוני היונים. אך הסכל אם יחיה
אלף שנים. הרי הוא במותו כאלו לא היה כבר
לעולמים:

קח **ההתמדה** היא מקור העיון והחכמה. ובהניחה המשכיל יבנה את סולם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה. ועם הידיעות יבנה המדרגו׳ ובמעשיו יעלה עליהם אל החדר פנימה.

קט **השמחים** עלי ענפי חכמתם. ישכחו עלי שרשי תורתם כי מחליפים במותר לצרכם:

קי **החכם** הוא העת כאמן לחייו ואין החיים כאמנים לעתו. כי הוא בוחר את הזמן אל החיים. והחיים מזומנים לו במותו:

קיא **הבטחון** הוא מפתח ההצלחה ואין ההצלחה מפתח הבטחון. אך הבוטח באמת ידע כי האלקי׳ הוא יעשה הכל על הנכון:

קיב **היד** שמור מדעות הקלים. כי המה אל הנפש מאוד כבדים הלא תראה במעשך העולים יורדים. ובמחשבותיך תבורר את כל אשר עשה בטעה ואת הזדים:

קיג **המשכיל** לא ימשוך אחרי דברים העמלים והזרים. כ״א ירדוף אחריהם כקורא בהרים. רע ומר עליו המעשה פן ישגוהו המרים. והאכזרים:

קיד **החכם** לא יפליא את ערכו עד למעלה. אך יראה כי קטן הוא נגד החכמה המעולה:

קטו **המכיר** את כחו והודיע את יכלתו. ימלט בעת צרתו. ויעלה בעת ממשלתו וישכיל בעת הצלחתו:

קטז **הבן** מוסר הוא מבני המעלה. ולא הבן מעלה מבני המוסר כ״א המשכה לנאמן וישר. באמת הוא המשכיל אשר:

קיז **הנפש** חומר האדם והחכמה יפיו. או היא כעץ והחכמה פריו:

קיח **ההסתפקות** ממליך את העבדים. והפזור מעביד את הנכבדים:

קיט **ההכמה** הקנה מחירו וכלו הם מעבירים [illegible] בימינו

כי פתאום יבוא האדון המות להתהלך עמו בעולמו :

קכ **ההלואה** ראשיתה כדבש מתוק ואחריתה כלענה מרה
כעץ מתוק ורקבון בו טעם עלו ופריו
היתה לזרה :

קכא **התשובה** ﭏ החטאים חבובה כמו האור ﭏ הבריאים
אך בלי חכמה היא כאור אל החולאים :

קכב **המות** קשה ﭏ החלשים . אך הוא מאוד חזק ﭏ הקשיי
ויותר קשה אל הראשים . וגם לא נקל אל
הדלים ורשים :

קכג **הרבו** לעשות חסדים . כי הזמן מתהפך פעם ישפיל את
הנכבדים . ופעם ירים את העבדים :

קכד **העולם** ים זועף ורב מצולה . והזמן עליו בנוי גשר
מילולה והעוברים עליו הולכים בבהלה :

קכה **הפרישו'** מן העולם הזה הוא הרפואה לכל התחלואים
והסתפקות היא הלכי אל הימים הבאים :

קכו **האדם** כצפור כל ימי הבלו . ותענוגי העולם כרשת
לרגלו :

קכז **הכסיל** אמונתו בשלשה : בבניו ובקניניו ובאשה
ובטחונו בה' חלושה :

קכח **המשכיל** בה' בטחונו . ומתחסד עם קונו . ולא
יקווה לאשתו ולבניו ולהונו :

קכט **הוי'** על הסכלים אשר מדעת מופרשים. בפיהם את
שלומך דורשים. והרעה בלבבם עליך חושבים וחורשים

קל **היה** לדל עוזר . כי לא תדע מה יולד היום והגלגל חוזר
ואם תהיה אך זר. מחר יתהפך לך הזמן כאכזר :

קלא **השקר** הוא אפילה מכודה נורא ואיום . והאמת הולך
ואור עד נכון היום :

קלב **החושך** אל האמת . האמת חושק בו. והמכזב מכזיב
לעצמו ומעקש נתיבו :

קלג **החכם** לבבו דומה למגן וצינה . והכסיל כקוץ מכאוב בכל פינה :

קלד **החכם** הוא השמש והחכמה אורו . או אם הוא הספר והחכמה יקרו .

קלה **השומע** חכמה ומוסר בחבה . יקבל אותה באהבה : אך המואס בה יוציא עליה דיבה :

קלו **האל** יתברך ראש הנמצאים . והאדם סוף הנבראים ומסופו עד ראש כולם כי הוא המתנשא לכל ראש :

קלז **האדם** מוכן לכל בעולם השפל . וסביבו חושך ענן וערפל . וה׳ אמר לשכון בערפל :

קלח **האמת** נמצא בכל עת וזמן . ואף בהנפלה אמת ארצה כדומן . ישאיר השקר לעד כאמן . על האמת המזומן :

קלט **הרוצה** להלות מעותיו לאיש בטוח לא ימצא בטוח יותר מן המות . כי הוא בזמנו יפרע ולא יעות :

מ **השרירות** מרירות . והתאוה . כאבה . והגאוה . דוה והנחת . נחת . והגיל . חיל . והשמחה . אנחה . והנשוק . נשק . והאהבה . איבה :

קמא **המשכיל** מספר מה שראה . והכסיל מספר מפי השמועה :

קמב **העושר** יחוס וכבוד . למי שאין לו יחוס ככבד :

קמג **השכל** כמעיין אשר מימיו לא יכזבו . וידל בעת כי מהדלות יעזובו :

קמד **העושר** בלי יושר . הולך וחוסר . ובכושר . אז יושר :

קמה **האת** וההמה . שוכלים את השכל והמזימה :

קמו **הלשון** לעיר הקומה . וגדול הנקמה . ובה יוכח החכמה :

קמז **הכלבים** מהשכלים עוזים כי הכלבים אם תשליכו פסת בר בגרונם . לא יחרצו את לשונם .

והכסילים אף תרבה את הונם. לא ישכחו את זדונם. וישליכו עליך את חצי לשונם:

קמח **השכל** היא השורש אל האמונה. והאמונה היא השורש אל התבונה:

קמט **הטוב** שבמעשים. המתוקים באחריתם:

קנ **הטוב** שבשבחים. שהטובים והישרים משבחים.

קנא **הדיבור** במיעוטו. הוא השכל בדיבורו כי כן משפט החכמים והזהירו. לחשוב יותר ממה שידברו:

קנב **המלך** מושל על עמו בכחו. והחכם מושל על המלך ברוחו:

קנג **היותר** מסיר זה הוא המתון במחשבתו. והיותר חזק המוכרח מזולתו:

קנד **היותר** נקל להיעץ אל האחרים בעצתו. והיותר קשה שיודע עצמותו ואיכותו ומהותו:

קנה **החכם** מכיר יתרון מעלת העושר. ואין העשיר מכיר יתרון מעלות החכמה והכושר:

קנו **האשה** אהבת חדשה ושמחת הזמן. ואבל עולם מזומן:

קנז **השקר** והמות שוים כי מעלת החיים בדיבורו. וכשלא יאמינו את דבריו. כבר בטלו חייו באמריו:

קנח **המשתדל** לקנות חכמה ומדע. קרני הגאוה יגדע. ובכל מדותיו יתודע:

קנט **השמח** בעולמו. ידאג על מומו. ויזכור כי לא יקח עמו. את תענוגי העולם הזה וטעמו:

קס **המשכיל** יזכור בימי השמחה. את ימי האנחה. ובימי הצלחה את ימי הצוקה:

קסא **המוסר** טוב לך מכל יחוסי ארץ כי המיוחס צריך על דרך ארץ ואין המוסר צריך ליחוסי פרץ:

קסב **החכם** נכבד. אף כי הוא מאחי א״י כבו״ד והסכל בזוי. אף כי הוא מבני בחוס איש גם זו:

קסג **השקיטון** את היללות . עם הצרות הגדולות . ואת הבהלות . עם הצעקות והתפלות :

קסד **הטלטול** הוא חלק מהיסורים . ובאמת אמרו שהיסורים המה חלק קטן מהטלטול בערים :

קסה **היש** דבר קשה מהמות . והוא הדלות . ורע מהם הכסילות :

קסו **היש** דבר טוב מן החיים . והוא השכל ויראת שמים . אך אם לא יהיה עני ורפה ידים :

קסז **הישמר** מאיש חלקות ורעה . כי הנחש במשושה מאד חלק . והממשש בעורה . אחריתו מרה :

קסח **הבטחון** הוא משורש האמונה . אך ישמר האיש מהפועל המגונה כי מה יועיל לצרי גלעד הטוב למכה . בהלקחו את הסם הממית במיתה משונה :

קסט **הבחינה** היא אות אמת מהנברא אל הבורא . כבחינת הצל אל השמש הנברא . כן היא אם ידע את נפשו ואורה . יבין וישכיל ממנה את הבורא :

קע **העולם** הפוך . השמחה . אנחה . והרינה . קינה . והאהבה . איבה . והגיל . רעדה וחיל · והחשק כלי נשק :

קעא **האל** יצילנו מהלבבות הקשות . ומהנפשות החלשות מעינים העצומות . ומאזנים המרמות :

קעב **הבחירה** היא הבריח התיכון בין הבורא להנברא . והרוצה באורה . יעסוק בתורה :

קעג **הסבל** כשהוא בביתו . יגלה את כל חכמתו לאשתו אך בבואו בין המשכילים . אזי תתגל כלימתו ובשתו :

קעד **השבח** הטוב בימי היותו בטובה . היא הקינה בעת מיתתו קרובה :

קעה **התהלה** מן הקינה טובה . כי התהלה חובה ·

והקינה כדבש :

קעו **התפילה** נשמעת. בעת שהנפש נכנעת והעין דומעת והתלאה לקירות לבו נוגעת :

קעז **החברה** תהיה נעימה ועריבה. בהתקבלה אל האהבה :

קעח **היחוס** הטוב. הוא שם טוב. ואף כי הוא מבני פל״ג אבי יקטן. והתגדל רע. במעשה רע ושם רע אף כי הוא מבני שמואל הקטן :

קעט **הרואה** מיתת אביהו ואחיהו. ולא פחד פן ימות גם הוא. הוא הכסיל אשר אין כמוהו :

קפ **המשתומם** על דבר מן הדברים הוא מסיבת העדרו הידיעה בטבעיות היקרים · ונחשב בעיניו האפשרים. כדברים זרים :

קפא **הקולמוס** לשון הלב ושלוח המצפונים. והחכמים משתמשים בו בדברים טובים והגונים והכסיל בדברים רעים ומגונים :

קפב **הכתיבה** היא העמוד עולם אל השלימות. ולולי האותיות התמינות. אזי יהיו כל החכמות רמות נעלמות :

קפג **המליצה** יפה היא שלוח השכל. ולאות הלשון אות נאמן על המשכיל. כי הדיבור בא מהמולאות והלאות לשון על נפש החכמה לטובה אות :

קפד **השכחה** והדאגה המה בנות אם אחת. והמה המורידין את האדם לבאר שחת. ולולי הדאגה שכיחה לא יתואר השכחה :

קפה **החימה** היא מחצת האמת. וסימנך תוע״ה מלך חמת

קפו **השכל** האנושי הוא כלוח מוכן אל הכתיבה והכחות הנפשיי המה הדיו והקולמוס וכלי כתיבה

והעין והלב המה האנשי ריצה להוציא מכח
אל הפועל כל דברי ריצה :

קפז **הכחות** הנפשיי הנזכרים . אף כי המה מאד יקרים .
הנה הנה ביד האדם להשפיל ולהרים . כטבע
הכתיבה היכולים לכתוב בה את הברכות
והארורים . לכן תשמר בנפשך לבל תאפל
את הארורים :

קפח **האלהים** משלם כגמול כל איש את הפרעון . אך לזה
דרך הנסיון . ולזה דרך בזיון . או לזה על
פניו להאבידו . ולזה שיעמוד לפניו לעבדו :

קפט **המון** העניים המה המשבחים לנותניהם . ואף בדברים
שאין בהם . ירבו לשקר למען ירבו את מתנותיהם ·

קצ **השבט** לגיו כסל לבי אל סכלותו . אך לו יכרתו כל עצי
היער . לא יספיקו להסיר את האולת מאיש בער :

קצא **הבא** לבך למוסר . בעמדך לפני השר . ואף כי היא
מכל היכולות חסר . אתה קורא אליו בשר :

קצב **השמר** מלדבר באזני הכסיל כפי שכליך . כי הוא לא
יבוא באהליך . אך יבוז לשכל מליך :

קצג **הדיבור** הוא שליח השכל . והשכל שליח נפש המשכל .
והנפש היא שליח האלהים המרומם על כל .
לכן ישמור האדם את דבורו . ולא יחטא
לאלהים לורו :

קצד **הכילי** הוא הרמאי ונבלה עמו . כי לרוב חמדתו
אל הממון נתחסד לעיני עמו . והחתיו עומד
בהרת נומו :

קצה **המושכלת** המה כעופות פורחות . פעמים יעלו
ופעמים ירדו בהליכות . ולא יוכלו
לעמוד באמצעי האויר כי יפלו וישיגו
האנחות אך בהעלותם ישיגו הברכות :

קלו **היראה** היא החכמה מפוארה . ואם היראה בלי חכמה היא חסירה . והחכמה בלי יראה גם היא בלתי טהורה :

קלז **האכזריות** היא ממדות הפחיות . כי יחשוב הסכל לו לבדו נתנה הארץ . וכל העולם ילכו לכליון חרוץ :

קלח **החכם** בהסובבו את העולם . יקנה לו מעלת הגדולים . והסכל בסובבו כאיש חלום חולם . ויקנה מדות הפחותים והשפלים :

קלט **החכם** בלמדו ספרי מחקר ותכונה . יקנה בהם כל מדה נכונה . אך הסכל קונה בהם כל מדה מגונה . ודעתו חסרה ומשונה :

י **התחמלו** על העשיר שירד בין הדלים . ועל הנכבד שנתקלה בין הקלים . ויותר תחמלו על החכם שנפל בין הכסילים :

כא **הסכלים** המה בטבעם שונים . כמו הכלבים בצבעונים אך בדבר אחד המה שוים בעיניהם כי לכלם רוח הזדונים :

כב **הרחמן** יצילנו מעצורי הקנינים . ומרוע הענינים . ויותר מעצורי הדאגות ויגונים שונים :

כג **האדם** בחשקו אינו מבחין בין האמת והשקר . ובכעסו אינו מבחין בין הרע המגונה ובין הטוב ויקר :

כד **הרוצה** להחכים במדותיו ולהישרים . ילך בין הסכלים האוילים . ויפרוש ממעשיהם זרים . כי האורות היקרים. לא יוכלו כי אם ממאפלי השחורים :

כה **הרשעים** מלאים חרטות . ורעיוניהם שטות . ובחלל לבם כמלאו קטטות :

כו **הבוטח** על האדם בונה את יסודו על קו התוהו . והמאמין באהבת הכסילים נטע את גנו וקקלו

את כרמו באבני בוהו :

רז **המות** הוא חסרון ויותר ממנו הכסילות . ואף כי החכמים השוים אליו הדלות . ורע ממנו הנבלות :

רח **הנואף** הוא הסכל והבוגד בתורתו . ולא יאותו זאת האדם כי אם אל בחמתו . כי ישמחו הבעלים בעדרתו :

רט **העצלות** מקור הדלות . ורוב השלות מקור הכסילות והנבלות מקור השפלות :

רי **וראה** שכל המדות רעות . בלבות הכסילים נדות ונעות . ויען אוחם התעות , אם יקבלו את הזמנים והשעות :

ריא **ומכלם** רע , הולכי רכיל ולשון הרע , כי השקר והחנופה מעונים בקרבם ויראת האל לא נגעה בלבם :

ריב **ואף** כי כל מדה מגונה רעה , אין לך כנואף גרוע , כי הוא כאם הסכלים , ואם כל רוע מעללים . והחכמים קראוהו אבי כל הנבלים

ריג **זכור** נא את מעשיך הראשונים , ותראה היאך המה שונים פעמים מגונים , ופעמים זכוכים , אז תלך בדרכי הנכונים , לעשות מעשים ישרים והגונים :

ריד **זכור** נא את שנות האדם כלל העופות , וכי כל מעשיהם מזויפות , ואף כי ביפוי הזמן מתיפות , המה כצפורים עפות :

רטו **זכור** נא בלבבך . ושמור את דברי פיך וניבך , פן תהיה בלשונך חלל חרבך :

רטז **חרדת** טרדת כסילים שני דברים , כאבו על השנים העוברים ופחדו פן ימות בנשארים והמשכיל שמח על העוברים ומקוה להטיב דרכו בנשארים :

ריז **חכמת** האדם תאיר פנים , לדעת את מעשיו ההגונים כמו שהיא אות אמת על הפרי הכלכים :

ריח **טוב** להיות משכיל ועני בשער , מהיות קוס דוהר וחמיר נוער , ואף כי שעני חי בלחם לצר , והקוס גם

בכלי כסף וזהב ולבני זהב :

רי"ט **טוב** להיות עני וזך המעללים . מהיות עשיר ורוע המעללים . כי זה ינוח מעצבו . וזה לא ישקוט מרוגז לבבו :

רכ **טהר** את מחשבותיך . ותמלא נקי את מעשיך . כי"א לא תתקדש מטומאתך איך תטהר בקדושך :

רכא **טבע** מקלת האנשים להתגבר על בני דורם ברוחם . ואף כי לבם ריקה מתבונה . וגם אין חכמה במוחם . יען כי העושר שמור להם . ולו יסגרו עליהם דלתי הזמן ולילה אז ילכו בארץ כנבוכים :

:ב **ידיד** אל מה לך אל תבל נבל . כ"א התשור בה בכבל וחבל . במשוש כנור ונבל . דע כי הכל הבל :

ג **ימי** האדם רגעים . והרגעים רוגעים עם פגעים . והפגעים פוגעים . עם נגעים . ומי יודע אחריו הבאים :

ד **יסוד** קולה החכמה . בנוי על שלש מדרגות עליות . התמד"ה עיו"ן ותש"ק . שלש אלה המה התאומות . ואם יחסר אחת מהם . כאלו הרס את המזבח והקריב בבמות :

רכה **יבכה** האדם ויתמרמר . בהגברו עליו החומר . ואם כה יאמר . אין שומר . מה יעשה ליום רע ומר :

רכו **יופי** האיש בדעתו . ותוארו היא חכמתו . אך דעת האשה יפיה . ותוארה היא מלודתו :

רכז **כל** חכמי קדם בנו את יסודם על קו השלמות . אך כעת מסככים בכל המעלות כוזבות ותמות . עם הפעולות המדומות :

רכח **כמה** מהסכנה יגיע אל החכם בהתחכמו לעיני בני המעלה והגבוהים . כי יחשבו עליו רעה כאלו שולל את החכמה מהם :

רכט **כף** המרבה להאמין אות היא על סכלותו . והמאמין לכל

דבר אין שכל כמותו:

רל **כל** מבוקש יעיד על מבוקשיו · וכל מעשה יעיד על תכונת דורשיו. וראוי לכל המשכיל לתקן את מעשיו. ויעידו על מבחרי תכונותיו:

רלא **כל** בעלי חיים קצתם אוכלים את קצתם וטוב להאוכלים. אך להמין האנושי אשרי להנאכלים:

רלב **כשירבה** השכל לחקר בדבר אחת פעמים רבות. אז יחשיב השכל בעצמו. שהחקר עמו:

רלג **כל** דבר בעולם נולד קטן והולך וגדול. זולת היגון נולד גדול. והולך ודל:

רלד **כל** מדבר חי ולא כל חי מדבר, וכן כל משכיל אדם ול כל אדם משכיל והבר:

רלה **כל** הדאגות כדגים כאקפים, בלב בני האדם א באמונתם רפים:

רלו **כמה** מהשכלות יגיע אל הנער שיורא מחיק אמו ובא חיק אשתו. כ״א באוהלי חכמים שכן ממי ילמ את חכמתו ותורתו:

רלז **כשיקצוף** האל על הדור, יתן העושר לבני קוץ ודרדר, וכאשר יחפוץ בטובת העולם יתן העושר להנכבדים גדולים:

רלח **כשיחטא** האיש, אל יביט למעוט מעלו, אך יביט לגדלות מי שחטא לו, ואל יאמר שהרע כפל בגורלו, כי האדם יוכל לבחר את הרע וגם את הטוב לו:

רלט **כל** המשליט על שכלו תאותו. אין שכל כמותו. כי לא יצליח בימי חייו. ולא ינוח אחרי מותו:

רמ **כמה** רחוק השקר מן האמת. באצבע ארבעה אמות, כמו מהעין אל האוזן, את הנשמע הכזיב, ואת הנראה האמן:

רעא **כל** עת שהאדם דורש את החכמה נקרא משכיל, וכשחושב כי השכיל, כבר הוא מהחכמים משוכל:

רעב **כל** סכל רע, והגדול שבהם הלב רע, וקראוהו כל החכמים אך רע, כי קצר המצע מהשתרע:

רעג **כל** חכם טוב והטוב שבהם הלב טוב, וקראוהו חכמים אחי טוב, כי מעלותיו מסודרים כגן רטוב:

רעד **לעולם** ישקול האדם על מפעליו, ולא ישקלו מפעליו עליו:

רעה **לבות** המשכילים המה מבצרי הסודות, ולנאמן רוח הדבר סודות חמודות:

רעו **לעולם** יראה האדם שפנימו יהיה טוב מחיצונו, כי החיצוני נקל לרחץ במי טהורי רעיוני, אך את הפנימי לא יוכלו נקיון מטומאת זדונו:

רעז **למדו** את החכמה להתגדל בה על המשכילים ולא להראות בה את הכסילים:

רעח **לא** יגיע האדם לתכלית השלמות בידיעותיו, אם נכרית עבודתיו, והוא זר במעשיו:

רעט **לדעת** כמה המה מדת הרשעה, והמה בתועבותיהם שבעה, רכילות גאוה עזות, שקר, חנופה, ניאוף, וגניבה, ובאמת מהם משחיתים את העוה״ז ומפסידים את העולם הבא, ואם יתקבצו כולם באיש אי אפשר שימצא בו מדה טובה:

רפ **לא** יכתוב האדם או ידבר את כל ידיעותיו, אך לשמור בעת הכתיבה והדבור את מחשבותיו:

רפא **לא** גדלו החכמים לאשמות האדם בהחללו את אמונתו. אך הרבו עליו אשמתו. בהחליפו את חכמתו. וגבר במחשבתו על נפשו את יתרון בהמתו:

רפב **לכל** מושב דברים. ולכל זמן גברים. ובכל אדם מחשבות עשירים וגם רעיונות זרים:

רנג **לכל** דור גבולים . ולכל מעשה גמולים . לכל אדם מפעלים . פחותים ושפלים וגם מעשה הגדולים :

רנד **לכל** אדם ארבעה שופטים ישרים . החכמה והאמונה המה היקרים . והאף והחימה המה הא״ך זרים :

רנה **למי** כל החמדה . לאיש ישר החמדה . הלא היא הענוה הידידה :

רנו **למי** היושר . אל החכמה והכושר . אך בזמן שהדעת חסר . נמלא היושר . אל העושר :

רנז **למי** החכמה . לאנשי יראה התמימה . אך בזמן שנגברה הערמה . נפלה החכמה . בידי אנשי זימה :

רנח **מחיק** החכמים לדעת את תוכן לבות האנשים . אם חזקים הם באמונתם . או אם המה חלשים . וזה מפני שדעתם תולה בשלשה ראשים והמה הגאוה והתאוה ואהבת כסף . ובשלשה אלה תוכל לחקור דעת כל א״ם . וכפי טבעו יהיו מפורשים :

רנט **מחיק** החכם לדעת את החכמה בקצרה . כי אם ירבה הדברים או קצרו ידי שכלו הישרה . ונפלה החכמה היקרה :

רס **מי** שבא אל העולם הזה בא אל מהומות . ומי שילך ממנו נמלט מן המלחמות :

רסא **מבחר** מדות החכמה . היא השתיקה הנאוה ותולדתה מהענוה . ומרבה דברים תולדתה מהגאוה :

רסב **מום** החכם הסכלות והחסרון . ומום הדיבור הפתרון :

רסג **משרבו** החונפים הטועים . בטלו החכמים והידועים . ומשרבו גאים הטועים בטלו תמים דעים :

רסד **משרבו** התקיפים גברו בעלי אגרופים . ובטלו המוסרים והחכמים כי לכל א״ם המדבר על עמו סרה יאמרו עליו שהוא תקיף אלא הסרה :

רסה **משרבו** חמון הפקידים . גברו הזדים ובטלו אנשים

ידידים . כי לתלים הנושא דברים אחדים .
יאמרו עליו שהוא מפרידים :

רסו **משרבו** כת המריפים . גברו החניפים ובטלו הלומדים התקופים . כי לכל תלמיד קטן יקראו בגוי״ל השע״ן :

רסז **משרבו** כת החכמים . גברו אנשי דמים . ובטלו השלמים המזוהמים . כי לכל לץ יהיר . יאמרו עליו שהוא בעל שכל מהיר :

רסח **משרבו** כת הפילוסופים . גברו הגדופים . ובטלו החכמות היפים . כי לכל איש אשר מהתורה מוף יקראו פילסוף :

רסט אוי״ז השמטנוהו מפני הדבלים שלא ניתני ליאמר בפני ע״ה

רע **מתיקות** העוה״ז ועונתו . הוא כדבש ובתוכו מי ראש ולענה באחריתו :

רעא **מקום** העדן באהבת אל והתענג במושכלים . והגיהנם בלבות הכסילים . והנוגע באמונת האוילים :

רעב **מקום** השכינה בראש השלם ובשכלו . וכסא הכבוד בלב החכם ונקים גדלו . וחיות הקודש הינה המושכלות לרומם אל ולהללו . והשרפים עומדים ממעל לו :

רעג **משרשי** פעולות המגונות תלונות פרי השרטה רנת והאות כאון תמר עם אמנון . כי גדלה הסכלה מאשר אהבה :

רעד **מדות** הפתאים . להאמין המתנעים . והמכזב את האפשרי . גם הוא מחסר דעים :

רעה **מה** נאה . בעת הצורך להכנעה . וכמה המחילה נעימה עת היכולת להנקמה :

רעו **מבחר** המוסרים . בלבות הישרים . לחבוש את הרגעים העוברים :

רעז **מימי** לא ראיתי חמור נביא . ולא פרד מחקיר ולא את הסוס יודע הניגון להביא . ומימי לא ראיתי איש לן פשוט . ויקום בבקר חכם נביא :

רעח **מה** יועילו לו יחוסי אביו ואמו . אם אין לו יחוס עצמו והגדול שביחוסים השם טוב בעצמו :

רעט **נבחר** המות מחיים . כשיתגאו על הנכבדים הבזוים :

רפ **נתן** האלקים בטבע החכם וחכמתו . שיגלה לכל איש את ידיעתו . ולולי זאת ישכחו האלהים ואת תורתו :

רפא **נאמני** רוח וכל משכיל מקרבים את האויבים . וגונבי דעת והכסילים מרחקים את הקרובים :

רפב **נר** האלקים נשמת האדם . ומי אשר עמדו בקודש היי לאל מנוחה ידם . כי זה כל האדם :

רפג **סוד** כל דבר יגלה אל . אם רעה ואם טובה . לכן ישמור האדם את מפעליו . כי פן ירדפוהו על חובה :

רפד **סתרי** המושכלות המה שרשי החכמה . ופרי המזימה . לכן אל תגלם לאדם הנמשל כבהמה . כי תתהפך החכמה למהומה :

רפה **סוף** כל סוף . היא עת האסוף . אם אל השכל . ואם אל הפילסוף . אך זה במותו את חרפתו יאסוף . וזה במותו אל החיים נצחיים יכסוף :

רפו **סור** נא מדרכי הגאים . כי המה חסרי דעים . ופני ענין הבלאים . היות לפי רעים וחטאים :

רפז **סור** נא מדרכי הגעולים . כי הגלולים והפיגולים חונים בלבות הסכלים :

רפח **עצימות** העין אלילה בפני השלום . והעינים הרמות מקרבי הגאוה :

רפט **עזות** מדה רעה ואות נאמן על זדון לבו ורומו . ולא יאות כ״א אל הכלב בהכנתו . כי ישמור את בית אדוניו באמן כחו :

רל **עין** פקח נא וראה את מעשיך . ואם לא תחשוב באחריתך . ראה כי ביתך קברך וגופך קבורתך :

רלא **עת** למות כשהחיים . ומזומנים בשמי השמים . ועת לחיים כשהאדם עוסק במלאכת השמים :

רלב **פועל** ישר ונבחר המעשים . המה מחיים הנפשים , כן בהם ירכבו על כל השרים וימשלו על הראשים :

רלג **פרי** טוהר ולבי הנפשות , הם המה החכמות הקדושות . וגם תחזיק את הנפשות האלופות :

רלד **פנינים** קחה מן הים , והזהב הטוב מן האבר , והחכמה מני שלמדה בספר :

רלה **צורך** הנפש אל המוסר , כצורך העבד אל השר :

רלו **צרי** היגונות המה החכמה והתבונות , והבינות עוצות מבנים ומבנות , כי באלה תולדות המאור רק את העין המתמונה , ובהבונה תקנה את האמונה העליונה :

רלז **צדק** ומשפט המה עמודי האמת והיושר , והמלאה בלבות המקושרים בחכמה וכושר :

רלח **קרא** נא למי יש עונך , ולמי מהקדושים תפנה , כי לכל פינה שאתה פונה לא תמצא כ"א הונה :

רלט **קול** אומר קרא אל בני תבל כי הם קין על הבל , ואת נפש החכמה עינו בנבל :

מ **קראו** נא לימים הראשונים . ולא תמצאו כ"א רעיונים טובים והגיונים זדונים , ולהאחרונים תמצא באלה עשרת מונים , לכן יבחן כל איש את הזמנים , להופכם לטובים :

מא **ראה** דרכך יתבוננו נגד עיני כל איש וחי כמה ככהן , ואם תלך במפעליך למקצת האנשים , אז ישאלו האחרים ויאמרו גם אלה הן :

מב **ראה** איש נדיב לב בבניו , אך בעשרו הוא עשיר מכחש ,

אין זה כ״א לץ יהיר וגזעו לפיו ושרשו כאש :

ש״ג **ראה** איש מתנכר במפעלים , והוא את כל רוע מעללים , ואף כי הם התנשאו למעלה מהגדולים, לבו מלא גלולים :

ש״ד **ראה** איש דמים ומרמה . יחשוב לכל חכם סכל ונמהר , והנה הוא איש בוער ופתי , אך עלה במזלו ברצם הכל :

ש״ה **ראה** רוב בנים חביבים . כשהם ישרים וטובים . ואין לך רעה כבן יחיד חסר דיעה :

ש״ו **רוב** בנות . העדיכות , לאבותיהן יגונות , ואין להם יתרון , כי אם להשמרם מהזנות :

ש״ז **ראשית** האף שגעון , וסופו תמהון , וכל זה בא מהגאוה והגאון :

ש״ח **רוב** בני אדם במות חוטאים . ומתעאתם אינם שבים כי כן דרך המורגל . לא ישוב כי אם ישליכו עליו את הגל :

ש״ט **רוצה** האדם בהתחדשות . ובכל עת יהיה לו פנים חדשות . ופעמים מניח את העליונות . ובוחר את השלבות :

ש״י **רתיחות** הנערות . יפסידו את הבחרות , ויקלקלו את השחרות :

שי״א **רוב** שבחי בנ״א המה כסלות ושקרים , כי ישבחו לזולתם , כפי שכלותם , בדברים יקרים ובאמת המה מרים וזרים :

שי״ב **ראה** ימים קרים , כמו ימים מלוחים ומרים , כל אשר יוסיף לשתות מהם ימות בצמא , ואשר יוסיף להתענג בעדן הזמן . ימות במהומה . ולא יקח בידו מאומה :

שי״ג **ראה** העולם . מתהפך כגלגל . לחבו״ת העשי״ם לחבו״ת הקבצ״ם . והעני״ם רעי״ם

והעשירי״ם רשעי״ם :

שי״ד **ראה** הימים . אימים . והעתים חתים . והזמנים שונים . והשעות . כשעה . והרגעים . רוגעים והדקים . דקים :

שט״ו **ראה** הזמן בוגדת באהובים . כאשת זנונים בבעל נעורים . אתה תחשוק באהבתה . והיא תפסיק באים ככרים :

שט״ז **ראה** אתה שוכב בחיק הזמן כיונק שדיים . ועוד מעט יחנוק הבעל וימות ברפה ידים . ואוה כאמן יעל עם סיסרה . כי נתנה לו חלב והוא שאל מים . ותלקח היתד ברקתו וימת ברפי ידים :

שי״ז **ראה** איש לוכד ערים . ומחריב שערים . ומשבר הרים . והוא נלכד בידי הזמן המשכה והלאה והעד כאמן שמשון עם גבורתו הגדולה נפל ביד האשה דלילה :

שי״ח **ראה** איש שוגה באולתו . ומשתגע במעלתו . ובקש לעשות כהן אל והוא זר במעשהו ונכריה עבודתו והעד כאמן קרח ועדתו :

שי״ט **ראה** איש קבל לוחם עם אויביו בגדלו . התחכם לעשות לאחרים רעה . והרע נפל בגורלו . והעד כאמן . הלוכד המן . כי תלוהו על העץ אשר הכין לו . והוא נלכד בחבלו :

ש״כ **ראה** איש עניו אשר ברח מהכבוד והגדולה . שמוהו אל על כל ב״א למעלה . והעד הוא בן עמרם . מלך על כל זרע אברהם לשם טוב ולתהלה :

שכ״א **שרשי** המוסר המה פני השכל והתבונה . ומוסר בלי חכמה . מגדל בלי יסוד בנה . והחכמה בלי מוסר לעת אשר לא יעשה קומה קנה :

שכב שבעה המה התחלואים אשר לא ימלט מהם כל בעל גוף המחוברת. והמה החום והקור הרעב והצמא הכאב והפחד והמות המרה:

שכג שלשה מושלים עלי שלושיהם. הכגופים על הגופים, והכבים כל הקינים. והמות על חייהם:

שכד שלשה אין לרי למכאובם. הדלות והעללות בם. והחולה עם הזקנה בלהבם. והסכלה אם הקללה גבם:

שכה שאל עלה בכל רגע אף מהקטן כערכך והיא תורה לך את דרכך. ואם אין לך יועץ הליץ מחרכך

שכו שאל ממי שקנה את הדברים. ויתן לך חינם מה שקנה בדמים יקרים:

שכז שתי אזנים בך מחובר. ולשון אחת סגור בפי בר. שתשמע יותר ממה שתדבר:

שכח תנו תבן אל השורים. וגם מספוא אל החמורים. ותנו מרקחת ושמן הטוב אל הגברים. ולא תחליפי את הדברים היקרים. כי הדבש מאוד מתוק בפי הברים. והוא רע ומר בפי העם הדו־ אל החמורים:

שכט תכלית החכמה לערוך כל דבר כפי ערכו. ולדע[…] כל דבר לפי מהותו ואיכותו. כי בזאת ישפו[…] את התבל בצדקו:

של תכלית החכמה. דעת ומזימה. ותכלית המזימה. קצף וסימה:

שלא תכלית החכמה מאוד יקר לברר את האמת מהכזב והשקר. ותכלית הכסילות להכזיב האמת והעיקר. ולאמת את הכזב והשקר:

שלב תכלית המזון. הנדר והמנון. כי לא תבטח עמו

דבר בהגבהו בארץ . אזי טוב ממנו הארץ .
ובהכתבו לעם הארץ . יעשו בו כליון וחרץ .
א״כ לא מלאכו מעלה ביתורם כ״א עונש
ודאגה ויסורים :

ש״ג **תכלית** החכמה . מעלה רמה . ותכלית התורה ׳
יראה טהורה . ותכלית הטובה . בעולם הבא׳

ש״ד **ממני** ילמדו כל באי העולם . לעשות צורה נכבדת
אל החומר והגולם . ורצה נא את נפש
האובדת . כאיש חלום חולם :

ש״ה **נר** האלקים נשמת האדם . ככילוי זוהר החמה . ומי
אשר יעמוד בקודם יבין את דרכי החכמה :

ש״ו **שערי** החכמה אם תנעל . מה יועילו לך כל מעשיך .
הנפש מכיר השכלת תגאל . עתה ראה את
ביתך . וכן צוה האל . ובחכמה תראה
אחריתך :

גם את משלי דברי יסודה האחרונים . לעורר את העשתונים .
ולהפיק את הזדונים . מליצות הנבונים . בדברי רצוי
ותחנונים . והנה מסודרים ע״פ א״ב אותיות הראשונים ׳
והעליונים . כידוע למבינים :

ש״ז **אין** בעולם חכמה כתורתינו התמימה . וזולתה לא ידענו
עד מה . וכל חכמות האדם להבל דמה :

ש״ח **בין** את רעיוני כל המבינים . טרם התחבר אליהם : ואם
לבבם אל הקנינים . סור נא את דרכך מעליהם :

ש״ט **גם** השמר את הדברים . הלא תראה הגדול הנוראים
עמוד העילם ואור האורים . כנגש על אמרו שמעו נא
המורים :

ש״י **דרכי** החכמה . להסיר המרמה . ודרכי הערמה .
להלבים זמה :

שי״א **הן** האדם מחובר מנפש ורוח ונשמה . רמה . ונגדם

הופיע ה׳ עלינו כתובים ונביאים תורה התמימה
ועם שלם אלה את השכל והגלגלים והמלאכים
השלימה :

שמב **וראה** שהאדם נולד אל השלמות . ודע שהשלמות התמימות
והחכמות למות . משלמים את האדם אחרי מות .

שמג **זאת** תורת האדם הישר . לעשות את רצון האל בחכמה
וכושר . והיושב כשר על קיר השכל . אזי טוב
ממנו העור קשר :

שמד **חיים** הטובים בעולם הזה . לדעת את מלות ה׳ מה
זה ועל מה זה . כי אם יעשה האדם כזה . את
מחזה שדי יחזה :

שמה **טובות** גדולות עשה ה׳ בעולמו . והבן אדם משכל
את הטוב עמו . וכל הפוסל פוסל במומו .
ולא יבינו כי אם המשכיל בעמו :

שמו **ידי** עובדי האל בעוה״ז מאד חלשים . אך חזקים הם
בחיי הנפשים . וכי המה בזה דלים ורשים ומאד
יתעשרו אחרי מות קדושים :

שמז **כבוד** החכמים מכוסה בלימה . אך כבוד השכלים
תעניגי הבהמה :

שמח **למדו** את הטוב אל הטובים . ואל תמיעו מלהזהר את
האויבים . כי פן ישובו להיות קרובים ואוהבים :

שמט **מהר** תכלה את חוקך דבר יום ביומו . כי מי יודע את
יומו . פתאום ישבר החומה . והאיש תם ילך לתומו :

שנ **נפשך** היחידה יושבת גלמודה . תחת כי היתה חמודה .
לכן בכי עמוד בקודה . ואל תכיר את בת
מלך מכבודה :

שנא **סוף** דבר הכל נשמע . אם השחק או אם תדמע . רואה
משא דומה ושומע . כי לא ננעלו שערי דמע :

שנב **עין** פקח נא וראה את השכונה רמה . כי אין לה חלק

בעולם . כ״א התורה התמימה . והחכמה השלימה .

שנג **פועל** צדק מבחר המעשים . מועיל אל החיים גם אל המתים . מכלכל את חוקי החיים . ומחיה את המתים :

שנד **צדיק** בעולם יסוד כל פועל . ובזכותו זן לכל העולם ומועיל · ומכל רעה הוא הפודה והגואל . כי ידיו אמונה אל :

שנה **קדושי** האל שמה היראים . וחסידיו שמה תמים דעים . לא תבקש לך זולתם רעים . כי לא תמלא יראים כי אם גאים :

שנו **ראה** הימים . השנים · והעתים . כתותים . והזמנים . נדנים . והשעות . משאות . והרגעים . פגעים . והדקים . דכים :

שנז **שם** טוב לאיש טוב . כפרי הואר כגן רטוב . א״כ מה לך אל הסבור ויתחוף לאמר לרע טוב :

שנח **תמים** תהי עם ה׳ זה כלל גדול בתורה . ליהודים היתה אורה . ודע שהיראה הטהורה . היא באהבה היקרה . ומצות ה׳ ברה . היא החכמה היתרה :

שנט **אני** אחשוב את היום בצורתו . כאם נורא ואיום השריף בשלהבתו . וכאבד באבידתו . גם עלו ועפרו נשרפו בשרפתו :

שס **יהודה** המאמין באהבת האל ויראתו . והחפץ חיים בדתו ותורתו . ובכל לבבו ונפשו לעבוד אותו :

שסא **בהרב** תרבה נחלתו בנחלת שדי . ומי שכונן את ידי . הוא יאמר לצרתי די :

שסב **מרדכי** ובשמים רחם רצה נא את עבדך ואל תשקני לענה וראש . כי אתה המתנשא לכל לראש :

שסג **הלוי** על הכלות לכלה את הזמן לעקתי לאבי . אולי ישוב כאבי . ויראה בצרות לבבי ...בי הסבורים אין בידי לסבול הרי לכם ניבי וכתבי :

צר המעלות

אשר זכר צדיק לחיים הנצחיים ישיג כל המאמין באותו ;
והרואה בקיום ביתו . יזכור באחריתו :
אשר לדוד' העולם הבא . יעמדו הנשמות הקדושות . וכי ירחם
ה' ויעשה בארץ חדשות . אז יפדינו ויגלו גם
הנשמות הנלאות . ויצאו לאורות ולחפשות :
תמו ונשלמו הט״ו מעלות בעזר עילת העילות :

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם

נעשה ונגמר בש' תקנ״ז . בהוצאה הראשונה . ובהוצאה החדשה
הזאת נגמר ביום א״ך טוב שבט תר״נ״ג :

לתשוקת הבן יקיר לי האברך מאיר הי״ו. ה' יזכהו לקחת מוסר
השכל צדק ומשפט ומישרים וללכת בדרך הטוב והישר
וימצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם אכי״ר :

אמר המו"ל כדי שלא להניח את הנייר חלק. ראיתי להעתיק פה את המעשה הזאת המובאה בס' המעשיות (ס' ס"ג) הנדפס פה בגדאד בבית דפוסינו בש' תרנ"ב. אשר ממנה ילמוד האדם לשמור פיו ולשונו ובזה ימלט מצרת נפשו :

מעשה במלך אחד שחלה חולי מסוכן ואמרו לו הרופאים שאינו יכול לחיות אם לא ישתה חלב לביא. בא אדם אחד אמר למלך אם תגמלני חסד אני אביא לך חלב א"ל אם תתן לי אני אעשה אותך משנה רק הכסא אגדל ממך א"ל צוה שיתנו לי עשר עזים ויתנו לו י' עזים והאיש הזה היה מכיר מרבץ הלביא ואלים זכרים ונקבות והרגיש היכן ימצא לביא מינקת ומצא במרבץ אחד לביא מינקת עומד מרחוק והשליך עז אחד אליה ואכלתו וכן ביום השני ויום השלישי ובכל יום ויום היה מתקרב ט"ה עד שהורגל עמה והיה צוחק עמה ויהי ביום העשירי שנתן לה העז העשירי לקח ועשה דדיה וחלב ובא לדרכו ויהי בדרך במלון מרוב שמחתו היה חולם שהיה מדבר מהחלב שהביא והיה שמח על המעלה שיעשה לו המלך אמרו הרגלים אנו גרמנו כל זה השמחה שהלכנו למקום הלביא אמרו הידים אנו גרמנו שעשינו החלב שאם לאו מה מועיל הליכתכם אמרו העינים אנו גרמנו שראינו הדרך והמקום שאם לא כן מה יועיל כל מה שעשיתם אמרו האזנים אנו גרמנו ששמענו מלות הרופאים שאלו על החלב שאם לא כן מי יגיד לכם אמר הלב ביעים נולא שכלי שחשבתי מה תועילו כלכם. אמר הלשון אני שותק ואני אחרון אני גרמתי הכל שדברתי עם המלך. שאם הייתי ט"ס מה תועילו כלכם גערו בו ואמרו לו אבר קטן מזטם ונכנס אינו עושה כלום היאך אתה נחשב עמנו א"ל חייכם אתם תראו כי הכל תלוי בי וייקץ זה משנתו ונרתע על זה החלום הלך שמח אל המלך שמח עמו המלך א"ל הילך חלב כלבתא שלויתני. חרה אף המלך והשרים א"ל כלב מופרח חלב כלבתא

אמרתי לך או חלב לביא אמרתי לך דחלב כלבתא איכא הכא צוה המלך להשליכו בבית הסוהר ויהי בלילה ההוא ויחלים שהיה אומר הלשון שלא אמרתי לכם כי מיתתכם והייתם בידי. הנה גרמתי לכם מיתה ואתם רואים בעיניכם הנה החיים בידי אמרו לו החברים ראינו עתה הוציאנו מזו הצרה ונדע כי אתה אדון כל החברים. ויהי בבקר צוה המלך לתלותו וכשהיו מוציאין אותו לדון אמר להם הביאוני לפני המלך אמר לו אדוני המלך למה אתה מצוה לתלות אותי זה טרחי וזה שכרי א"ל חלב ועדיין אתה שוכב באולמך צויתך להביא חלב לביא והבאת חלב כלבתא לקרב מיתתי אמר לו אדוני המלך בארץ ישראל קורין ללביא כלבתא. ואני אמרתי לך בלשוני נסה הדבר ותמצא כי הוא חלב לביא. קרא לרופאים וינסו הדבר וימצאו שהיה חלב לביא ונשאו אדונו ומושל בכל מלכותו לקיים מה שנאמר מות וחיים ביד לשון לפיכך צריך האדם ליזהר שלא יכשל ח"ו בלשונו שלא יוציא דברים רעים. לפי שאם הרע הרע לעצמו ואם הטיב הטיב לעצמו והגורם לו לשונו הש"ת יורנו לדרכו הישרה ויפתח לבנו בתלמוד תורתו אכי"ר :

התנצלות המו"ל

ספר היקר הזה **צל המעלות** אשר אנכי נותן לפניכם היום. נמצאים בו במקומות רבים דברים מגומגמים ומחוסרי הבנה כמו באות בע"ו ועוד ועוד ואני יגורתי לשלוח בו יד מטעם הידוע שהזהירו חז"ל שלא לתקן ספרים מהסברא : ועיי' בהקדמת ס' היכל לר"ת בעל הב"ם. וה' יתקננו בעצה טובה מלפניו וינחנו במעגלי צדק למען שמו מעתה ועד עולם אכי"ר :

ע"י המסדר אליהו אהרן אברהם שמש הי"ו

